Nr. 52. Lwów dnia 21. grudnia 1901. Rok XXXIV. Tom LXIV.

ROLNIK

ORGAN C. K. GALICYJSKIEGO TOWARZYSTWA GOSPODARSKIEGO

wychodzi w każdą sobotę

Prenumerata wynosi wraz z przesyłką pocztową:
w Państwie Austryackiem.
rocznie . . . . 8 koron. | półrocznie . . . . 4 koron.
W Rosyi rocznie 5 rubli sr. — W W. Księstwie Poznańskiem 3 talary.

Członkowie galic. Tow. gospodarskiego płacący 10 K. wkładki rocznej, otrzymują „Rolnika" bezpłatnie.

Redakcya i Administracya „Rolnika" ul. Słowackiego l. 8. II. piętro.

TREŚĆ:

Ustawa przeciw nieuczciwej konkurencyi (ciąg dalszy). — Przechowywanie i użycie obornika w świetle nowszych badań (Dok). — Do artykułu „Bydło czy konie" — Kronika — Drobne wiadomości. — Pytania i odpowiedzi. — Sprawy Towarzystwa. — Wiadomości handlowe. — Ogłoszenia.

Ustawa przeciw nieuczciwej konkurencyi.

Sposobu jego fabrykacyi, co do cen, świadczeń, co do miejsca pochodzenia towaru wagi, miary, ilości, sposobu, źródła sprowadzenia, powodu lub celu sprzedaży. Daty te muszą być podawane, jeżeli istota czynu ma zachodzić, albo w ogłoszeniach publicznych, w oznaczeniach lub napisach zamieszczonych na towarach sprzedawanych lub wystawianych, na ich opakowaniach obwinięciach, na naczyniach tak aby przeznaczone były dla szerszego koła osób. Karą za takie rozmyślne podawania fałszywych dat faktycznych. zdolnych w błąd wprowadzić, które jest przekroczeniem, jest areszt od trzech dni do trzech miesięcy, z czem może być złączoną, kara pieniężna do 2.000 koron.

Może też być karą tylko: kara pieniężna od 20 do 2.000 koron.

W razie skazania wyrok karno-sądowy ma orzec, które usunięcie z towarów także oznaczeń, napisów, plakat obrazowych, anonsów lub innych zarządzeń podających fałszywe daty, jeżeli zaś to nie jest możliwe uznać za przepadłe przedmioty na których oznaczenia te, anonse i napisy zamieszczono, ewentualnie środki do tego użyte o ile naturalnie skazany tymi przedmiotami czy środkami ma prawo jeszcze rozporządzać.

Oznaczenia fałszywe co do miejsca pochodzenia towaru, które, jak to wspomniałem wyżej i jak zastrzega §. 2. ustawy, nie mają wskazywać na rzeczywiste pochodzenie towaru, lecz raczej zaznaczyć pewien gatunek, pewną sortę tegoż, nie podpadają w żadnym razie pod postanowienia karnę §. 21-go Co do ogłoszenia wyroku karnego należy zastosować analogiczne postanowienia co do ogłoszenia cywilnego wyroku. wyżej przy §. 20-tym omówione. Wniosek na ściganie sądowo-karne stawia oskarżyciel publiczny, a w razie uwolnienia przez wyrok karny obwiniony.

Ogłoszenie wyroku następuje z urzędu przez Sąd karny

Postępowanie karne odbywa się przed tym sądem powiatowym znajdującym się w miejscu siedziby Trybunału I. instancyi, który orzeka w sprawach prasowych.

W razie jeżeliby zachodziło uzasadnione podejrzenie, że równocześnie zachodzi istota czynu jednego z przestępstw przewidzianych §§. 23-cim i 24-tym ustawy o ochronie marek z 6. Stycznia 1890 l. 19. Dz. U. P. ma właściwy sąd powiatowy uwiadomić bezzwłocznie uprawnionego do skargi prywatnej o wniesieniu oskarżenia publicznego, a po przeprowadzeniu potrzebnych ewentualnie dochodzeń, tudzież kroków dla przerwania zadawnienia, oczekiwać przedewszystkiem upływu czasu, w ciągu, którego może być wyniesioną skarga prywatna.

Chyba żeby okoliczności zachodzącego wypadku wskazywały na inny rodzaj postąpienia. W każdym razie we wszystkich wypadkach, gdzieby nawet była uzasadnioną skarga prywatna z §§. 23. i 24. ustawy o ochronie marek wyżej przytoczonej, ma sędzia śledczy udzielić aktu śledztwa prokuratorowi państwa dla ewentualnego wyniesienia skargi z §. 21-go ustawy o nieuczciwej konkurencyi.

Rozdział II-gi ustawy, którą omawiamy zawiera przepisy o zamieszczać się mających na towarach datach co do ilości istoty towaru i jego pochodzenia.

§. 24. zastrzega, że w drodze rozporządzenia można postanowić, iż wszystkie produkta przeznaczone do obrotu handlowego mogą być sprzedawane w obrębie państwa tylko za uwidocznieniem na nich: ich ilości

cyfrowo oznaczonej, ich istoty lub miejsca ich pochodzenia. Mianowicie można wydać przepisy:

1) Co do uwidoczniania ilości (wagi, miary, liczby), na takich towarach, które są przeznaczone do sprzedaży en detail i w przygotowanych z góry ilościach pozbywane klientom.

2) Co do uwidocznienia istoty, natury towaru, a to przez podawanie dat faktycznych, co do surowców używanych w produkcyi, sposobu produkowania lub sporządzania produktu, lub co do innych właściwości, znamiennych dla oznaczenia natury towaru, które wpływają na jego wartość obrotową.

3) Co do uwidocznienia miejsca, skąd pochodzą, na surowcach.

Rozporządzenia mogą oznaczyć, w jaki sposób to wszystko ma być nwidocznione i zawierać przepisy: co do czasu w którym przepisane uwidocznienia (oznaczenia) należy przedsiębrać; co do treści bliższej tych oznaczeń; wreszcie, co do dopuszczalnych, ze względu na naturę towaru modyfikacyi i uwolnień od obowiązujących przepisów i co do kontroli przepisanych oznaczeń.

Jeżeli wydane zostaje rozporządzenie, co do uwidoczniania ilości na towarach lub wyrobach tej natury, że wskutek przechowywania tracą one na miarze lub wadze; to rozporządzenie ma oznaczyć dozwolone maximum braku miary lub wagi

Wszystkie te rozporządzenia wydaje Minister handlu w porozumieniu z Ministrem spraw wewnętrznych a, o ile idzie o surowce w porozumieniu z M.nistrem rolnictwa. Przed wydaniem każdego rozporządzenia należy zasięgnąć opinii Izb handlowych i przemysłowych, które ze swej strony mogą dla dania opinii, przesłuchać interesowane stowarzyszenia zawodowe, przemysłowe czy handlowe.

Jeżeli rozporządzenie wydane zostaje w porozumieniu z Ministeryum rolnictwa, to Ministeryum to ma przesłuchać reprezentacye i korporacye powołane do strzeżenia interesów rolniczych, więc n. p. Towarzystwa rolnicze (925).

Działania przeciwne przytoczonym dopiero co postanowieniom §. 24-go, pominąwszy wypadki podlegające ogólnemu kodeksowi karnemu lub kodeksowi karno-skarbowemu, będą karane jako przekroczenia w drodze admistracyjnej przez władze polityczne, w myśl przepisów ustawy przemysłowej.

W razie skazania winnych należy w orzeczeniu administracyjnem nakazać, przymusowe zamieszczenie brakujących a przepisanych oznaczeń na przedmiotach, które znajdują się w posiadaniu skazanego, ewentualnie nakazać usunięcie zamieszczonych nieprawdziwych lub przeciwnych przepisom oznaczeń; gdyby zaś jedno lub drugie było niemożliwem, uznać te przedmioty za przepadłe. Przy towarach trzymanych dla sprzedaży, w przygotowanych z góry ilościach, należy, o ile to możliwem, zamiast uznawać je za przepadłe, nakazać usunięcie przeciwnych przepisom opakowań lub osłon. Dla zapewnienia wykonania wszystkich tych poleceń, które to wykonanie następuje zawsze na koszt skazanego, może władza polityczna, już w toku postępowania zarządzić przytrzymanie lub wzięcie w przechowanie przedmiotów oznaczonych w sposób przeciwny ustawie. Wszystkie te zarządzenia i polecenia dopiero co omówione można przedsiębrać, nawet jeżeli ściganie lub skazanie pewnej oznaczonej osoby nie jest możliwem i niezależne od tego, na przedmiotach, któremi osoba w myśl ustawy omówionej odpowiedzialna, może rozrządzać. Przeciw zarządzeniu, o którem należy zawiadomić wszystkich interesowanych, służy zawsze każdemu z nich rekurs w myśl §§. 148 i 150 ustawy przemysłowej. Przedsiębrane jednak tymczasowe przytrzymanie lub przechowanie przedmiotów do rozstrzygnięcia rekursu zostaje w mocy. (§. 26).

Dodatkowo postanawia jeszcze §. 27. omawianej przez nas ustawy, że jeżeli towary które z zagranicy nadchodzą, nie odpowiadają podanym wyżej przepisom co do uwidocznienia na nich natury i miejsca pochodzenia; urzędy cłowe mają prawo zatrzymać je na granicy aż do zarządzenia władzy politycznej. O każdem takiem zatrzymaniu ma urząd cłowy donieść bezzwłocznie politycznej władzy powiatowej, w której okręgu się znajduje a to przy analogicznem zastosowaniu przepisów ustawy karno-skarbowej z 11. lipca 1835 (Zb. Ust. Polit. Tom 63) co do odpowiedzialności towaru przytrzymanego. W doniesieniu tem podaje stan rzeczy, celem ewentualnego wkroczenia w tę sprawę przez władzę polityczną po myśli §. 26 cytowanej dopiero co ustawy. Władza polityczna o zarządzeniach swych zawiadamia zaraz urząd cłowy.

Rozdział III-ci ustawy, bardzo krótki, bo zawierający jeden tylko §. 28 y, wypowiada zakaz sprzedawania towarów systemem t. zw. „przekazowym“ (Gutschein system). System ten jak wiadomo polega na tem, że kupujący towar pewien czy świadczenie, dostaje na razie za zapłatą tylko przekaz uprawniający go do odebrania w przyszłości towaru lub świadczenia. Oddanie bowiem towaru czy też świadczenie nastąpi tylko w razie jeżeli kupujący u sprzedawcy czy też u kogo innego, weźmie jeszcze pewną oznaczoną ilość takich przekazów, w którym to celu z góry dołączone są do przekazu, przenośne kupony. Otóż §. 28-my zabrania zawierania takich umów, zabrania dalej rozsyłania takich przekazów dla zachęty, ogłaszania tego rodzaju sprzedaży w anonsach publicznych, w okólnikach i w ogóle w obwieszczeniach przeznaczonych dla szerszego koła publiczności. Przekroczenia tych zakazów mają być karane przez władze polityczne powiatowe w myśl przepisów ustawy przemysłowej. Umowy zaś zawarte, wbrew tym zakazom, czy dotyczące pierwszego przekazu czy podanych do niego dalszych kuponów są nieważne i kupujący może za zrzeczeniem się towaru czy świadczenia, ewentualnie za zwrotem już odebranego towaru żądać napowrót uiszczonych przez siebie zapłat.

Rozdział IV. ustawy zawiera postanowienia ogólne i przejściowe.

§. 29. zawiera zastrzeżenie, które ma na celu przeszkodzić obchodzeniu ustawy. Postanawia on, że wszystkie dodatki, opuszczenia, modyfikacye przy umowach podpadających pod tę ustawę, dodane w takiej formie lub w ten sposób, że bez zwrócenia szczególnej uwagi, mogą być nie dostrzeżone, nie wykluczają zastosowania ustawy. Wedle §. 30. uchodzą za nieprawdziwe daty, twierdzenia, lub poniżania wartości innych przedsię-

biorstw także obrazowe przedstawienia i wogóle każde urządzenia w tym celu podjęte, — nie tylko pisma.

Cudzoziemcy mają prawo do ochrony ustawą o nieuczciwej konkurencyi tylko o tyle, o ile ich państwo poddanym austryackim odpłaca się wzajemnością (§. 31) Postanowienia ustawy o nieprawdziwych datach zamieszczanych na towarach mają co do towarów przeznaczonych za granicę wtedy tylko zastosowanie, jeżeli na towarach podanem jest fałszywie jako miejsce pochodzenia miejsce położone w Austryi t. j. w terytoryum obowiązującem ustawy, albo też, gdy podane jest miejsce pochodzenia zagraniczne, a państwo, do którego towar idzie, odpłaca się Austryi wzajemnością (§. 32). Czy wzajemność w myśl §§. 31. i 32. zachodzi, ogłosi to zawsze osobne rozporządzenie. Wedle §. 33-go, Minister handlu i Minister sprawiedliwości, mogą w porozumieniu z innemi interesowanemi Ministerstwami zarządzić, że przepisane tą ustawą przy postępowaniu karno-sądowem lub karno-administracyjnem przytrzymanie towarów ma się stosować i do pewnych towarów zagranicznych, nie podpadających pod obowiązkowe oznaczenie: ilości, miary, wagi ect. przewidziane §. 24-tym, jeżeli towary te przychodzą do Austryi lub przechodzą przez nią z oznaczeniem wskazującem na pochodzenie z niej, które to oznaczenie oczywiście jest fałszywem. W końcu §. 34-ty zastrzega, że jeżeliby jakie państwo zagraniczne traktowało co do oznaczenia towary pochodzące z Austryi niekorzystniej niż pochodzące z państw innych, zastosowanem będzie na podstawie rozporządzenia całego Ministeryum odwzajemnienie się.

Przepisy §§-ów 35—38, jako mniej ważne pomijamy.

* * *

Przepisy ustawy, której ważniejsze postanowienia wyżej przytoczyliśmy, mają na celu ochronę przeciw nieuczciwej konkurencyi w każdej gałęzi produkcyi więc także i w rolnictwie.

Rolników obchodzi ustawa ta w dwojakim kierunku. Raz jako odbiorców wyrobów przemysłowych n. p. maszyn rolniczych, narzędzi, nawozów etc.

Zapewniając im, że nie ulegną tak łatwo wyzyskowi, nieuczciwych producentów tych wyrobów i będą mogli je pobierać od firm rzetelnych, z ustaloną reputacyą... Powtóre — i to jest ważniejsze znaczenie dla nich tej ustawy —, chroni ona ich od współzawodnictwa nieuczciwego we własnej gałęzi produkcyi przy sprzedaży produktów rolniczych. Weźmy tylko pod uwagę, jak obszerne zastosowanie może mieć ustawa ta, przy wyrobie na większą skalę i pozbywaniu masła i mleka; tak przez swoje przepisy karne przeciw fałszywemu podawaniu na paczkach lub naczyniach: jakości miary, wagi etc., jak przez wprowadzenie obowiązku oznaczenia dokładnego tych dat a zwłaszcza miejsca pochodzenia (wyrobu) produktu na każdem opakowaniu. W końcu nie trzeba zapominać, że ustawa ta daje rolnikom także możność ochrony przed nieuczciwą konkurencya zagraniczną.

Dr. W. P.

Przechowywanie i użycie obornika w świetle nowszych badań.

odczyt wygłoszony na walnem zebraniu Towarzystwa rolniczego poznańsko-Szamutolskiego w Poznaniu d. 16. września 1901 r

przez

Prof. *Józefa Mikułowskiego-Pomorskiego.*

(Dokończenie)

Oprócz tak niesłusznie przez niemieckich uczonych wysuwanej na pierwszy plan denitryfikacyi, głównem źródłem utraty azotu z obornika pozostaje ulatnianie się amoniaku. Co do tego nikt nie przeczył, że należy dbać o usunięcie wszelkich przyczyn ulatniania się tego cennego składnika. Z tego punktu widzenia zalecano używanie środków rozmaitych jak gips, kainit, superfosfat itp. Badania Berthelota i Deheraina stawiają zjawiska ulatniania się amoniaku w nowem świetle. Amoniak nie znajduje się jako taki w odchodach zwierzęcych, a powstaje dopiero w ciągu rozkładu nawozu stajennego, głównie z moczu, gdyż jak to dawniej wykazał prof Jentys, z kału amoniak odszczepia się z wielką trudnością. Z mocznika, kwasu hippurowego itp. wytwarza się węglan amonowy, ciało uważane dotychczas przez chemików za łatwo ulatniające się. Dzięki Berthelotowi wiemy jednak dzisiaj, że tak nie jest. Na to, aby węglan amonowy stał się lotnym, potrzeba, by się rozpadł na amoniak i kwas węglowy, co jest tylko wtedy możliwem, jeśli w otaczającej go atmosferze jest mało kwasu węglowego. Opierając się na tem jak również na analizach gazów, wywiązujących się w wielkich kupach nawozowych (takich, w jakich składają obornik w Oldenburgu, Belgii i wielu miejscach Francyi), Deherain twierdzi, że utrzymanie obornika w wielkich stosach skrapianych gnojówką, a w razie jej braku wodą, najlepiej odpowiada warunkom prawidłowego rozkładu, zapewnia przez to atmosferze wewnętrznej odpowiednią zawartość bezwodnika kwasu węglowego (wystarcza 12—15%) i pozbawia ją całkowicie tlenu.

W tych warunkach nie może się ulatniać amoniak, nie może mieć miejsca nitryfikacya, a więc nie będziemy mieli też i denitryfikacyi. Pewne fakta łatwe do skonstatowania dla każdego praktyka znajdują swe wyjaśnienia na podstawie teoryi Deherain'a. Np. dla czego obornik, przechowywany pod owcami czuć zwykle silnie amoniakiem a podobnego składu obornik bydlęcy, pod bydłem rogatem nie wykazuje śladu tego zapachu? Różnica polega na odmiennej wilgotności wydzielin i jeśli tylko będziemy utrzymywali gnój owczy w odpowiednio wilgotnym stanie — to amoniak przestaje się wydzielać, rozkład staje się prawidłowym, przewiewność się zmniejsza, a atmosfera gnoju zawiera dostateczną ilość bezwodnika, przez co amoniak ulatniać się nie może. W przeciwieństwie więc do tych, którzy jak np. Soxleth chcieliby przez osobne przechowywanie kału i moczu zwierząt, — rzecz nadzwyczaj trudną do praktycznego wykonania — powstrzymać wszelaki rozkład, Deherain, uważa że umiarkowany rozkład obornika, z ograniczonym dopływem powietrza jest warunkiem zachowania związków azotu. Przy słabym rozkładzie, wskutek małej wilgotności, małych rozmiarów kupy, więc równocześnie silnych wahań temperatury wytwarza się atmosfera, zawierająca wiele tlenu, a wskutek tego węglan amonowy się rozszczepia i amoniak się ulatnia. Węglan

amonowy jest jeszcze z innych względów ważnym dla konserwacyi obornika. Jako ciało o odczynie alkalicznym wpływa dodatnio na rozwój bakteryi, a więc i rozkład tych części obornika, które dopiero uległszy przemianom stają się przydatnemi dla roślin.

Przy silniejszej znów koncentracyi działa on szkodliwie na proces nitryfikacyi — przez co saletra nie może się wytwarzać w kupie nawozowej, a tem samem też nie może się rozwijać przez to denitryfikacya, gdzie indziej jak tylko na samej powierzchni. Tu jednak znowu światło jest czynnikiem hamującym energię reakcyi, której inne warunki więcej by sprzyjały. Powstrzymującemi nitryfikacyę są również rozpuszczalne związki organiczne, tak, że właściwie w większej kupie nawozowej mamy same warunki utrudniające nitryfikacyę. Z tego punktu widzenia odmiennie się przedstawiają warunki w jakich badano rozkład małych próbek: W tych okolicznościach nitryfikacya mogła się rozwinąć na daleko większą skalę.

Deherain, wychodząc z założenia, że prawidłowy energiczny rozkład jest koniecznym dla wytworzenia atmosfery nasyconej kwasem węglowym — potępia używanie tych środków, które utrudniają fermentacyę obornika. Osobne zbieranie kału i moczu jest praktycznie trudnem do przeprowadzenia, gdyż z wykluczeniem ściółki z trudnością by się pogodzili hodowcy. Ściółka i kał bez moczu będą się rozkładały powoli. Dodatek produktów kwaśnych wytwarza reakcyę niesprzyjającą rozwojowi bakteryi. Używanie środków wiążących amoniak jak np. gips jest niepotrzebnem, i kosztownem, a przynieść może szkodę rozkładowi przez to, że powstający węglan wapniowy działa mniej alkaliczne jak węglan amonowy, a to może również działać ujemnie na bakterye.

Teorye francuskiego uczonego mają bardzo wiele za sobą i są w harmonii z temi sposobami przechowywania obornika, które praktyka od dawna stosuje i uznała za najlepsze. Pod inwentarzem np. mamy warunki odpowiadające tym, jakich wymaga Deherain dla konserwacyi obornika. Przepisy zalecające dobre ubijanie gnojowni i zlewanie, nie stoją również z tem w sprzeczności. Uwzględniając wyniki nowoczesne oświadczyć się należy tylko przeciwko rozrzucaniu nawozu wywożonego z obory na znacznej przestrzeni gnojowni. Racyonalniejszem będzie układanie wyższych stosów, łącząc jeden z drugim schodkowem zakończeniem. Jakkolwiek w ten sposób będzie jednolitość mniejsza, ale za to straty azotu mniejsze.

Co do stosowania torfu na podściół, to stwierdzonem to było wielokrotnie, że jest to znakomity środek, działający zarówno przez swe własności absorbcyjne, jak i dezynfekcyjne. Niestety torf jest często materyałem trudno dostępnym dla rolników, i podściół ze słomy pozostanie nadal podstawą zbierania odchodów zwierzęcych.

W razie odpowiedniej ceny racyonalnie postępuje gospodarz sprzedający słomę, a kupujący torf. Kwestya stosowania ziemi do zbierania odchodów zwierzęcych, przesypywania obornika, wymaga naszem zdaniem jeszcze dalszego opracowania. Ziemia może łatwo stać się siedliskiem nitryfikacyi i pociągać za sobą niebezpieczeństwa wyżej wyłuszczone.

Rzuciwszy okiem wstecz na to, cośmy powiedzieli, wyciągnąć możemy dla praktyki ten ważny wniosek: przy przechowywaniu obornika główny nacisk kłaść należy na mechaniczną pielęgnacyę przez udeptywanie, walcowanie itp. Ze środków konserwacyjnych najdokładniejszymi są wapno, margiel i torf. Co do innych środków zdania są podzielone. Poznaliśmy powyżej zapatrywania Deheraina. Wielu niemieckich chemików rolników sprzeciwia się używaniu środków takich, jak superfosfat, kainit itp. głównie ze względów ekonomicznych. Skutki osiągnięte nie odpowiadają nakładowi, tembardziej, że do wydatków doliczyć trzeba, przechodzenie np. kwasu rozpuszczalnego w superfosfacie w formy nierozpuszczalne, wskutek wapna i innych zasad, znajdujących się w odchodach zwierzęcych.

Przy rozpatrywaniu kwestyi obornika nie można nigdy spuszczać z oka rozmaitej wartości, jaką może posiadać obornik, w rozmaity sposób przechowywany, nawet przy jednakowej ogólnej zawartości azotu. Analiza, w tym wypadku nie jest wcale wystarczającą, a bezpośrednie próby nawozowe w polu niezbędne. Obornik np. z pod bydła, z stajni wgłębionych, zawiera nie tylko dużo azotu, ale i w doskonałej dla roślin czynnej formie, jak to wykazały doświadczenia w Lauchstaedt. Kwestya pozostaje niezałatwioną, czy gnój przechowywany systemem zalecanym przez Deheraina byłby również skutecznym. Pielęgnacya na gnojowni w Lauchstaedt, zdaje się niezupełnie odpowiadała temu systemowi, obornik z niej działał gorzej To jeszcze sprawy nie rostrzyga, lecz w każdym razie przyznać należy, że dobre przechowywanie obornika pod bydłem jest łatwiejsze niż na najlepszej gnojowni.

Dobiegając do końca, słowami kilkoma zwrócić się winniśmy do sposobu stosowania obornika. Że możliwie prędkie przyoranie obornika, zaraz po wywiezieniu, i rozrzuceniu go jest najlepszem, temu nikt nie zaprzeczy, wyłączając te specyalne wypadki, przy których pośrednie oddziaływanie na fizykalne własności gleby itp. jest większego znaczenia. Co do naszych zapatrywań na zastosowanie obornika w polu, to pominąć tu nie możemy sposobu, wypróbowanego przez Märckera przed kilku laty, a polegającego na zraszaniu fur obornika rozcieńczonym kwasem siarkowym ($1\frac{1}{2}\%$ wagi nawozu). Wynik był bardzo zachęcający, lecz jest to środek, niebezpieczny w rękach nieostrożnych robotników i przez to trudny do ogólniejszego rozpowszechnienia. Wyjaśnienie dodatnich skutków kwasu siarkowego w powyższem doświadczeniu nie jest łatwem. Mogło tu mieć miejsce powstrzymanie ulatniania się związków amonowych, zarówno jak i wpływ na dalszy kierunek rozkładu obornika już w ziemi. Kiedy wywozimy obornik wilgotny, ulatnianie amoniaku jest niewielkie, w miarę wysychania, straty mogą być pokaźniejsze, więc z tego powodu najracyonalniejszem jest obornik jaknajprędzej przyorywać, a w potrzebie usuwać przed wywożeniem. Zdarzają się jednak wypadki kiedy rozrzucony obornik musi leżeć na polu przez czas dłuższy. Czy jest to jednak rzecz bezpieczna, ze względu na azot? W tym kierunku rozporządzamy tylko jedynem doświadczeniem Hellriegla, które przemawia za tem, że obornik rozesłany wysycha, lub zostaje wyługowanym, tak, że w ten lub ów sposób zostaje zabezpieczonym od utraty. Kwestya ta wymaga jeszcze bliższego opracowania. Praktycy rolnicy pozostawiający obornik rozesłany na polu. podnoszą głównie pośredni wpływ gnoju na fizykalne własności gleby.

Jak więc widzimy, najnowsze badania przyniosły wiele bardzo przyczynków do bliższego poznania rozkładu obornika, pozostawiając mnóstwo kwestyi praktycznych zarówno co do przechowania, jak i użycia, nierostrzygniętemi.

Do rozwiązania tych licznych i ważnych pytań, które się nasuwają każdemu, kto się choć trochę zapozna z tym ciekawym rozdziałem chemii rolnej, prowadzą nie tylko ściśle prace naukowe ale doświadczenia i próby na szerszą skalę, które tylko praktyk wykonać jest w stanie.

Do artykułu: „Bydło czy konie".

(*Sprostowanie do Nr. 50 i 51 Rolnika*).

Na życzenie p. Turnaua konstatujemy, iż w jego artykule „Bydło czy konie" w Nrze 50 str. 476 w wierszu 3cim z początku zamiast wyrazów: „i zarzuca zarazem" ma być „i z a z n a c z a zarazem"...

Pismo p Jerzego Turnaua zamieszczone w Nr. 51 str. 487 szpalta druga, zostało wskutek opuszczenia oraz dodania kilku wyrazów w redakcyi zmienione, co niniejszem chętnie prostujemy. Pismo to miało brzmieć jak następuje: „P. Turnau dodatkowo do swego poprzedniego artykułu p. t. „Bydło czy konie" zaznacza, że wprawdzie dosłownie biorąc, zdanie zacytowane przez p. Ostoię-Ostaszewskiego rzeczywiście w *Tygodniku* napisał — że jednak z całego artykułu, z ustępu poprzedzającego to zdanie, jakoteż z ustępu po niem następującego wynika, że miał jedynie stosunki hodowlane galicyjskie na myśli. P. Turnau prosi nas o zaznaczenie, że przykro mu, iż widocznie wskutek nie dość jasnego wyrażenia się, źle zrozumianym został".

(*Redakcya*).

KRONIKA.

„Gnom". Z fabryki motorów w Oberursel koło Frankfurtu otrzymujemy następujące pismo: Odnośnie do artykułu JW. Pana K. Sołtana-Abgarowicza w Nr. 46 z dnia 16 b. m mamy zaszczyt prosić o sprostowanie następującej omyłki, którą w artykule znajdujemy. Autor jest tego zapatrywania, że HP. Gnoma jest oznaczeniem innej siły, niż taki sam znak na parowej lokomobili; zapatrywanie to jest mylne, gdyż oznaczenie siły HP. (*Horse Power*) siła konia, jest ścisłem oznaczeniem siły, która ciężar 75 kilogramów w sekundzie do wysokości 1 mtr. podnosi. To ścisłe oznaczenie siły stanowi w mechanice jednostkę, której samowolnie zmienić nie możemy; siła podana na naszych motorach i lokomobilach w siłach końskich przedstawia wydatek w siłach koni po 75 kilogramometrów na sekundę, które maszyna normalnie jest w stanie wydać. Dalej są nasze lokomobile i motory tak zbudowane, że przy chwilowem większem zapotrzebowaniu siły np. wrazie silniejszego nałożenia do młocarni częściowo może wydać nadwyżkę siły w wysokości 20 do 30 prc

Dziękując z góry za umieszczenie naszego sprostowania, dodajemy że zgodnie z wyrażonem w artykule życzeniem ustanowiliśmy tam już stałe zastępstwo oddając reprezentacyę tamtejszemu „Domowi dla Ziemian".

Z poważaniem

Fabryka motorów Oberursel Act-Ges.

Zaraza pyskowa i racicowa we Francyi występuje w ostatnich kilku miesiącach z niezwykłą siłą. W sierpniu było zarażonych 4402 obór w 1150 gminach w 76 departamentach, a we wrześniu 3206 obór, 1023 gminach a 74 departamentach.

Jeden z właścicieli niejaki p. Gellé przeznaczył 10.000 fr. nagrody za znalezienie skutecznego i szybko działającego środka przeciw tej chorobie.

Pomimo urzędowego ogłoszenia, iż mleko od zwierząt chorych może być spożywane dopiero po przegotowaniu, zdarzyły się liczne wypadki ciężkiego zachorowania po spożyciu mleka, a mianowicie w okolicy Salcrus w dep. Lozére.

DROBNE WIADOMOŚCI.

Ochrona drzewek owocowych od zajęcy. Jeden z rolników w Poznańskiem podaje prosty a pewny sposób ochronienia drzewek w sadzie i szkółkach od zajęcy. Polega on na owijaniu pnia drzewek starymi bezużytecznymi workami z nawozów sztucznych, które się przymocowuje cienkim drutem. Obwiązywanie takie idzie szybko, tak że jeden człowiek może za dzień kilkaset drzewek w ten sposób przeciw obgryzaniu kory opatrzyć.

Francuskie motory spirytusowe. W. *Journal d'Agriculture pratique*" opisuje prof. Ringelmann wystawę motorów spirytusowych w *Grand Pallais* na Polach Elizejskich. Ilość typów dość znaczna i dowodzi, że przemysł francuski na tem polu wcale nie ustępuje niemieckiemu, owszem większą nawet wykazuje ruchliwość i bogactwo pomysłów. Przed wystawą poddano próbie w pracowni prof. Ringelmanna 31 motorów nadesłanych przez 24 fabryk, a wszystko to były we Francyi zbudowane, albo we Francyi znacznie zmienione typy. Zużycie spirytusu u różnych motorów wynosi podług prób prof. Ringelmanna u najlepszych 500 gr. na godzinę i konia, a u przeważnej ilości motorów 700 do 900 gr. Zatem ilości odpowiadające tym jakie się zużywają w motorach z fabryk niemieckich.

Opłacalność pszczelnictwa. Pszczelnictwo jest u nas stosunkowo mało rozwinięte; a ostatnie np. spisy ludności u nas wykazują stałe zmniejszanie się ilości pasiek i ulów. Rzecz to pożałowania godna gdyż jestto źródło niezłych dochodów przy pewnej znajomości rzeczy.

Oto co pisze pewien znawca tych stosunków w Rolniku i Hodowcy".

„Pszczelnictwo prymitywne, prowadzone u nas przeważnie przez włościan w zwyczajnych ulach pniakowych, daje im jednak prawie bez pracy, zachodu i kosztu nie najgorsze zyski. Badani przezemnie w tym względzie wykazywali dochodu z ula od 4—5 rubli, t. j. średnio 4 rub. 50 kop. (11 kor.) przyjmując średnio 23 ft. miodu po 13 kop. i $2^1/_2$ ft. wosku po 50 kop, za funt, ponieważ zaś ul pniakowy płaci się 4 rub. jest więc 100% od kapitału.

Cóż dopiero powiedzieć o dochodowości z pasieki umiejętnie i racyonalnie prowadzonej, P. K. Lewicki, właściciel majątku Ławki w siedleckiej gub, a założyciel muzeum Pszczelniczego w Warszawie, wykazuje, że można mieć 300% od wyłożonego kapitału, jeżeli produkuje się miód odbierany ze specyalnych roślin i sprzedaje w celach leczniczych. Inny rachunek przez tegoż tak się przedstawia: Rój powinien dać 5 garncy miodu t. j. 65 ft. (26 *kg*); przez przymieszkę wody lub soku owocowego otrzyma się 15 garncy napoju bardzo dobrego, z czego może być 75 butelek w cenie 50 kop. każda w pierwszym roku, w następnych latach będzie się podwyższać w cenie i już w drugim roku płacą do 1 rubla za butelkę.

„Widzimy z tego, jaka jest różnica pomiędzy racyonalnem, a prymitywnem prowadzeniem pasieki. Podczas gdy chłopi mają 9 *kg* miodu z ula i osiągają 4 rub. 50 kop., to p. Lewicki ma 26 *kg* miodu a przerabiając go ma 37 rub. 50 kop. Przy zakładaniu pasieki trzeba zwrócić uwagę jakie drzewa i rośliny rosną w promieniu dwuwiorstowym t. j. takim, dokąd z pożytkiem pszczoła na robotę chodzić może i pamiętać, że najbogatsze w miód są: tatarka, rzepak, biała i szwedzka koniczyna, esparceta, wyka, łubin żółty, gorczyca, wrzosy, lipy, akacye i drzewa owocowe."

Pytania i odpowiedzi.

Odpowiedź na pytanie 65. W opisanym wypadku ma prawdopodobnie miejsce m i ą ż s z o w e zapalenie wymienia. Ogranicza się ono zwykle na silnem stwardnieniu wymienia, które w dotknięciu okazuje się mocno gorące i na zmniejszeniu

Nowe! **Nowe!**

Ręczne maszyny do siewu

dla koniczyny i traw, żyta, owsa jęczmienia kukurudzy itd.

Zalety: Oszczędzenie nasienia, regularny wysiew, kolosalna szybkość, możność użycia w górach, rowach, kącinach taniość i trwałość.

Cena kor. 50 za sztukę za pobraniem z Wiednia.

Główna sprzedaż:

Echinger u. Fernau

Wiedeń XV Neubaugürtel 7 i 9.

Każdy właściciel koni

niech kupuje tylko nasze, zawsze ostre **Patentowane H ocyle** (skaleczenia wykluczone) z obok przedstawioną **marką fabryczną.** L Co

Naśladownictwo odrzuciliśmy bo korzyści ocyli H zależą od specyalnego gatunku stali, której tylko my używamy. Żądać nowego ilustrowanego katalogu, **Leonhardt i Spółka — Berlin-Schöneberg.** Specyalna sprzedaż na Austro-Węgry Kaszab-Brener, fabryka śrób Budapeszt VI. Vaczikorüt 33. 4—12

A, Kirschego

hodowla zbóż do siewu

Pfiffelbach Apolda

Kirchego najwydatniejszy burak „Ideal“ Najłatwiejszy zbiór znakomita wytrzymałość, hodowle oparte na chemicznych badaniach.

Generalny zastępca na Astryę

R. i L. Urbach

Wiedeń II. Lilienbrunngasse 6.

2—7

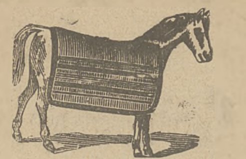
Popierajmy wyroby krajowe i kupujmy

buliony, półgąski, pasztety zamiast u Prusaków w Zarządzie Dworu Łapszyn. Półgąski jak Pomorskie 1 kilo 1 złr. 25 ct. Pasztety nie ustępujące strasburskim po 1 złr. 50 ct. za funt, z truflami po 2 złr. Buliony najlepsze, silne hygieniczne po 5, 6, 7·50 i 10 złr. za kilo.

Poszukuje się buhajka rocznego Oldenburga i para kóz angorskich młodych białych Zgłoszenia **dwór Łapszyn p. Brzeżany.** 2—3

Godne uwagi!

Poszukuje posady, administracyi większego majątku ziemskiego, rządca samodzielny z 20 let. praktyką i akademickiem wykształceniem, który zarządzał po kilka lat pierwszorzędnemi skarbami w W. Ks. Poznańskiem. Obznajomiony w każdej gałęzi gospodarstwa tak na polu rolnem jak i fabrycznem. Łaskawe oferty uprasza przesłać pod adresem: **„Rolnik“ Post. rest. „Biadoliny“ poczta loco.** 5—10

Połączone fabryki towarów wełnianych oferują obecnie przezemnie około 4000 sztuk tak zwanych

Wojskowych derek na konie

po bajecznie niskiej cenie

tylko 2 zł. 25 ct. za sztukę a 4 zł. 25 ct. za parę

(6 par odsyła się franco.)

Te grube, nie do zniszczenia derki są tak ciepłe jak futro, ciemno-szare albo brunatne, wielkości 150 × 195 cm., więc okrywają całego konia.

Wyraźnie pisane obstalunki, które załatwia się tylko za pobraniem pocztowem lub przy nadesłaniu z góry należytości proszę nadsyłać do

Steiner'a

Domu komisowego połączonych fabryk derek w Wiedniu, II. Taborstrasse 27.

Za nieodpowiadający życzeniu towar zobowiązuję się pieniądze otrzymane zwrócić.

Tysiące pism z uznaniem i obstalunkiem powtórnym i tak: Z zarządu dóbr ks Schwarcenberga w Turach; A. Koven, Burmistrz w Podkay, Frc. Levstek w Cerne; Alber'a hotel w Pettenau, Noisternig w Mallinz, Wny Prob. Bardyn w Lany, Rotter w Suchej doli i t. d.

Proszę żądać cennika przedmiotów gospodarskich. gratis i franco. 29—?

Do wydzierżawienia zaraz lub od 1. maja 1902. roku folwark w powiecie Samborskim blisko kolei i gościńca położony, obszaru 155 morgów z tego 132 roli a 23 łąk, z odpowiedniemi zasiewami, budynkami gospodarczemi i domem mieszkalnym. Zgłoszenia przyjmuje **Felix Passakas, Witelówka poczta Kocmań (Bukowina).** Pośrednictwo wykluczone. 4—6

WAGI

i pompy do spirytusu

WAGI NA BYDŁO

polecają

J. Neuberger i Sp

Lwów,

Grodecka liczba 53.

Mleczarz żonaty z ukończoną szkołą rolniczą i kursem mleczarskim zagranicznym oraz z 14. miesięczną praktyką w mleczarniach parowych poszukuje posady od 1. stycznia 1902. Adres **A. B. C. post. rest. Borzęcin.** 1—1

Rządca z akademickiem wykształceniem, w sile wieku, żonaty, bezdzietny który zarządza samodzielnie większemi dobrami od lat dwudziestu, poszukuje odpowiedniej posady Adres: **Franciszek Pawłowiez Podhajczyki Justynowe p. Trembowla.** 1—6

!!! Ważne dla P. T. Obszarów Dworskich !!!

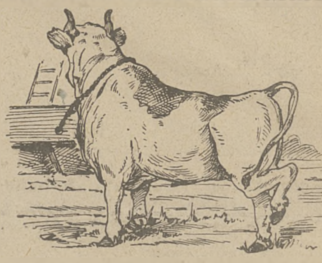
PIOTR MIKOLASCH i SPÓŁKA

polecają po cenach najniższych towar pierwszorzędnej jakości, jakoto:
WERNIKSY i OLEJE, lakiery i pokosty do wszelakiego użytku,
Masy i farby do podłóg, woski
Pędzle wszelkiego rodzaju, gąbki, lak, atrament
PIPY do beczek, GAZY na pytle
Środki desynfekcyjne jak kresolina, lyzol i t. p.
Przyrządy i przybory do czyszczenia i leczenia koni i bydła,
ŚRODKI OWADOGUBNE,
Wiaderka, hydronety, latarnie gospodarskie
Pasy do maszyn, gurty, rzemyki, śruby, węże gum[illegible]e i konopne
Płyty i sznury do kotłów, holen[illegible]
Ceraty, chodniki, rogóżki i podściółki, [illegible], zapałki
SZPAGATY, SZNUR[illegible]
Środki do czyszczenia metali, jak proszek, [illegible]o, pasta i t. p.
Farbka, krochmal, mydło do prani[illegible]
Smarowidła, czernidła i lakiery do skór i uprzęży
SZCZOTKI, GRZEBIENIE — ARTYKUŁY GUM[illegible]
etc., etc.

Sklep i magazyny w domu własnym, **ul. Kopernika l. 1.**
Cenniki na żądanie gratis. 51—52

Ważne dla mleczarń!

Centryfuga turbinowa B. E. Alfa, **kociołek** do tejże do wytwarzania pary, **basen do mleka 500 litr.** z podwójnem dnem do ogrzewania pary, **baseny na wodę** po 500 i 250 litr., **centryfuga Alfa Baby** nowsza teraz przerobiona, **wygniatacz ręczny do masła, wszystko w dobrym stanie** ma do sprzedania z powodu zmiany maszyn **Mleczarnia w Podmichałowcach ost. poczta Żurów.**

GRUDĘ

u bydła usuwa niezawodnie skutkująca maść **z apteki i wyrobni specyalnych środków weterynaryjnych w Bursztynie.** Blaszanki ¼ kilowe w cenie po 2 kor.
Liczne uznania i listy pochwalne!

Najlepsze zużytkowanie mleka, największy wydatek masła i najlepsze masło
są tylko wtedy możliwe, jeżeli się oddziela śmietankę z mleka za pomocą centryfugi

ALFA SEPARATOR

¼ miliona centryfug w użyciu, 500 pierwszych nagród.
Grand Prix Paris 1900.

Wszelkie przyrządy potrzebne w gospodarstwie mlecznem: **Kierznie, wygniatacze, chłodnice, naczynia i konwie z blachy stalowej.**

Zakładanie zupełnych mleczarń ręcznych i parowych.

TOWARZYSTWO AKCYJNE
ALFA SEPARATOR
30—35 Wiedeń XVI. Gangelbauergasse Nr. 29.
☞ **Cenniki i pouczające broszury darmo. — Należy żądać „Alfa-Mittheilungen“.**

Para koni półaraby cztero letnie niezaprzęgane jeszcze; kare bez odmiany nad 15-tej miary, silne nadzwyczaj i bardzo ładne jukiery do sprzedania za 1600 koron, po Dabomanie. Adres poda z grzeczności **„P. T. Rolnik“.** 2—2

Akademik wykształcony agronom z kilkoletnią praktyką obecnie samoistny rządca przeszło 2000 morgowego gospodarstwa, poszukuje samoistnego stanowiska na procenta od dochodu czystego za który gwarantuje 3 do 5000 kor. kaucyą. Zgłoszenia **JW. 13. post. rest. Lwów.** 2—10

KOMITET C. K. GAL. TOWARZYSTWA GOSPODARSKIEGO
we Lwowie, ul. Słowackiego 8
sprowadza dla członków swoich
wszelkie nawozy sztuczne
wedle warunków specyalnego cennika.

☞ **Rabaty przyznane Komitetowi przez fabryki przy odbiorze wielkiej ilości nawozów rozdziela się z końcem roku pomiędzy odbiorców.** ☜

Z drukarni i litografii Pillera i Spółki we Lwowie ul. Łyczakowska l. 3.